

עפ"ג 40626/01/20 - מדינת ישראל נגד אירן חן בלחסן, ירדן סודרי

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים פליליים

עפ"ג 40626-01-20 מדינת ישראל נ' בלחסן ואח'

בפני הרכב כבוד השופטים:
יחיאל ליפשיץ [אב"ד]
גלית ציגלר
שמואל מנדלבום
המערערת
נגד
המשיבות

מדינת ישראל באמצעות פרקליטות מחוז חיפה - פלילי

1. אירן חן בלחסן
באמצעות בא כוחה - עו"ד יאיר נדשי (ס. ציבורית)
2. ירדן סודרי
באמצעות בא כוחה - עו"ד ליאור בר-זוהר (ס. ציבורית)

פסק דין

כללי

1. ערעור על פסק דינו של בית המשפט קמא (כבוד השופטת הבכירה אורית קנטור) מיום 5.12.19, במסגרתו בוטלה הרשעת המשיבות וכן הוטל של"צ על כל אחת מהן. מדובר בערעור המדינה והוא מכוון כנגד ההחלטה לבטל את ההרשעה.
2. בשנת 2014 היתה אמורה המשיבה 1 לגשת לבחינת אמיר"ם - בחינת מיון באנגלית הנדרשת במוסדות להשכלה גבוהה. משום חששה להיכשל בבחינה, היא פנתה (באמצעות הנאשמת 3 בכתב האישום, שאינה נכללת בהליך שבפנינו) למשיבה 2 כדי שתיבחן במקומה תוך שתזדהה באמצעות תיעוד מזויף כאילו היא המשיבה 1. המשיבה 2 נענתה להצעה שלחה את תמונתה לנאשמת 3, וזו העבירה אותה למשיבה 1 אשר זייפה את תעודת הזהות שלה על ידי הדבקת תמונת המשיבה 2 על גבי תעודת הזהות שלה. לאחר שהמשיבה 2 קיבלה תשלום היא ניגשה ביום 29.6.14 לבחינה, הציגה את תעודת הזהות המזויפת, אך בשלב זה התעורר חשדה של נציגת המרכז הארצי לבחינות אשר ביקשה מהמשיבה 2 תיעוד מזהה נוסף, ובשלב זה ועוד בטרם החלה הבחינה התוודתה המשיבה 2 על מעשיה בפני אותה נציגה של מרכז הבחינות.
3. לאחר שניסיונות המשיבות לשכנע את המערערת לבטל את כתב האישום ולסיים את ההליך בהסדר מותנה העלו חרס (ר' הדיונים בבית המשפט קמא מיום 19.6.18, 14.10.18, 13.12.18; 16.1.19), הגיעו הצדדים, ביום 1.5.19, להסדר טיעון לפיו תוקן כתב האישום, המשיבות וכן הנאשמת 3 הודו בעובדות כתב האישום המתוקן, הורשעו בעבירות שיוחסו להן ויפורטו להלן, וכן נשלחו לשירות המבחן לצורך הכנת תסקירים.
4. המשיבה 1 הורשעה בעבירות של - ניסיון לקבלת דבר במרמה, לפי ס' 415 (רישא) + ס' 29 + ס' 25 לחוק

העונשין, תשל"ז - 1977 (להלן: החוק) וכן בזיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, לפי ס' 418 (אמצע) לחוק;

המשיבה 2 הורשעה בעבירות של - ניסיון לקבלת דבר במרמה, לפי ס' 415 (רישא) + ס' 29 + ס' 25 לחוק; סיוע לזיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, לפי ס' 418 (אמצע) + ס' 31 לחוק; שימוש במסמך מזויף, לפי ס' 420 לחוק; והתחזות כאדם אחר, לפי ס' 441 לחוק; ואילו הנאשמת 3 (בהליך בבית המשפט קמא) הורשעה בעבירת ניסיון לקבלת דבר במרמה, לפי ס' 415 (רישא) + ס' 29 + ס' 25 לחוק; וכן סיוע לזיוף מסמך בכוונה לקבל באמצעותו דבר, לפי ס' 418 (אמצע) + ס' 31 לחוק.

5. לאחר הרשעת המשיבות בעבירות לעיל הוכנו תסקירים.

בעניינה של המשיבה 1 צוין, בקצרה, כי כיום היא בת 28 שנים, נעדרת עבר פלילי, תפקודה נורמטיבי, אם לשתי ילדות ועקרת בית. בעקבות הסתבכותה הפסיקה לימודי מנהל עסקים. המשיבה קיבלה אחריות למעשיה ומשום ששללה נזקקות טיפולית, לא הובאה המלצה בנדון. שירות המבחן המליץ על של"צ; ובנוגע להרשעה לא הובאה המלצה שכן לא הוכחה פגיעה אפשרית באורח חייה במידה ותורשע. בנוגע למשיבה 2, כיום בת 27, נעדרת עבר פלילי. במועד ביצוע העבירה למדה הנדסת תוכנה ונקלעה לקשיים כלכליים. טרם השלימה את התואר משום הנטל הכלכלי ולכן האריכה את תקופת הלימודים. כיום עובדת בתחום התוכנה בחברה לצידוד בניה. שירות המבחן לא סבר שיש צורך טיפולי; ובקשר להרשעה, הומלץ על ביטולה לנוכח תפקודה התקין, קבלת האחריות מצדה ומשום הרצון להימנע מפגיעה בעתידה כתוצאה מצמצום אפשרויות התעסוקה בעתיד. בנוסף הומלץ על של"צ.

6. בית המשפט קמא, כאמור, ביטל את הרשעת שתי המשיבות וכן ביטל הרשעת נאשמת מס' 3 שתווכה בין המשיבות, שגם לגביה המליץ שירות המבחן על ביטול ההרשעה. בית המשפט קמא הפנה לתיקון 113 בדבר הבניית הענישה וקבע כי הערכים החברתיים שנפגעו הם הגנת טוהר המידות והבחינות. בנוסף, הפנה בית המשפט קמא לנסיבות ביצוע המעשים שלוו בחבירה ותכנון מוקדם. נקבע מתחם עונש בין מאסר על תנאי ועד מאסר לתקופה קצרה, שניתן להמירו בעבודות שירות. לאחר שהפנה לתסקירי שירות המבחן, הגיע בית המשפט קמא למסקנה כי יש לבטל את ההרשעה לגבי 3 הנאשמות ממספר נימוקים: ראשית, העובדה שמדובר בבחורות צעירות הנמצאות בראשית דרכן מבחינה תעסוקתית, מקצועית ומשפחתית; שנית, משום אינדיקציות לכך שמקרים דומים אחרים הסתיימו בהסדרים מותנים ומכאן המסקנה שהמשיבות הופלו לרעה אל מול אותם מקרים (פסקה 16 לגזר הדין); שלישית, לנוכח גזרי דין במקרים דומים אחרים בהם נקבע שאין להרשיע נאשמים (פסקה 18 לגזר הדין); רביעית, משום השיהוי של כ 4 שנים בהגשת כתב האישום (פסקה 19 לגזר הדין).

תמצית טענות הצדדים

7. המערערת תוקפת את נימוקי גזר הדין וטוענת שהמקרה אינו עומד בכללי הלכת כתב (ע"פ 2083/96 כתב

נ' מדינת ישראל, פ"ד נב(3) 337; להלן: הלכת כתב), שם נקבע כי -

"הימנעות מהרשעה אפשרית אפוא בהצטבר שני גורמים: ראשית, על ההרשעה לפגוע פגיעה חמורה בשיקום הנאשם, ושנית, סוג העבירה מאפשר לוותר בנסיבות המקרה המסוים על ההרשעה בלי לפגוע באופן מהותי בשיקולי הענישה האחרים המפורטים לעיל"

נטען, כי שני התנאים לא התקיימו. ראשית, ובהקשר לתנאי הראשון, נטען כי בעניינה של המשיבה 1 שירות המבחן כלל לא המליץ על אי הרשעה בהיעדר נזק; ובעניינה של המשיבה 2 לא הוכח נזק קונקרטי וכל שצוין הוא חשש ערטילאי לקיומו של נזק. ובאשר לתנאי השני העבירות ונסיבות ביצוען אינן מצדיקות ביטול הרשעה.

עוד טענה המערערת כי בית המשפט קמא טעה בקביעתו שהמשיבות הופלו לרעה, אם בהקשר למקרים שהסתיימו בהסדר מותנה ואם בהקשר למקרים שניתנו בהם גזרי דין.

באשר להסדרים מותנים צוין כי מדיניות התביעה מאז שנת 2017 היא שבמקרי מרמה בבחינות ארציות (מבחן אמיר"ם ופסיכומטרי), לא נערכים ככלל הסדרים מותנים. זאת ועוד, גם טרם שנת 2017 נערכו הסדרים מותנים רק במקרים חריגים ביותר על רקע נסיבות אישיות חריגות. בהקשר האחרון הפנתה באת כוח המערערת ל-3 מקרים בעלי מאפיינים דומים (מרמה בהקשר לבחינות ארציות) שהסתיימו בהסדר מותנה (המקרים פורסמו באתר משרד המשפטים בהתאם לס' 67ח' לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982). מדובר בהסדרים מהשנים 2014 ו 2015 ובשלושתם (6561/15 פרקליטות דרום; 4908/15 פרקליטות חיפה; 7769/15 פרקליטות דרום) התקיימו נסיבות אישיות חריגות (אם חד הורית, מצב פיזי ונפשי קשה, ועוד). לכן, נטען כי גם אם ההליך הנוגע למשיבות היה מגיע לפרקליטות סמוך לאחר האירוע, קרי במחצית השניה של שנת 2014, הוא לא היה מסתיים בהסדר מותנה, שכן אף לא אחת מהמשיבות מאופיינת בנסיבות אישיות שהיו מצדיקות חריגה כאמור. זאת ועוד, במרבית המקרים לעיל לא זויפה תעודת זהות אלא ככל הנראה נעשה שימוש בתעודה המזהה של האדם ששלח את המתחזה לבחינה. משכך, טענה באת כוח המערערת שהנחת בית המשפט קמא ולפיה המשיבות הופלו לרעה - שגויה; ובכל מקרה למאשימה יש שיקול דעת רחב בנוגע לקביעת מדיניות ההעמדה לדין ורק במקרים חריגים ביותר יתערב בית המשפט בשיקול דעת זה (רע"פ 7052/18 מדינת ישראל נ' רפי רותם (5.5.20), להלן: עניין רפי רותם).

עוד נטען, כי קביעת בית המשפט קמא ולפיה מקרים דומים שהתנהלו בבתי המשפט השונים הסתיימו באי הרשעה אינה מדויקת, ובהקשר זה הפנתה לפסיקה של בית המשפט המחוזי ובית המשפט העליון, שם נקבע שככלל אין מקום לביטול הרשעה במקרים כאלה.

לגבי השיהוי אליו הפנה בית המשפט קמא, נטען שנתון זה רלוונטי לגבי גזירת הדין בתוך המתחם, אך אינו מצדיק, ככלל, חריגה מהמתחם שנקבע.

לכן, עתרה המערערת להשבת ההליך לבית המשפט קמא לצורך גזירת דיין של המשיבות.

8. מנגד, עתרו באי כוח המשיבות לדחות את הערעור וביקשו לאמץ את כלל נימוקי גזר דין. נטען, כי אין מדובר באחד המקרים החריגים בהם על בית משפט שלערוך להתערב בגזר דין של בית המשפט קמא. במילים אחרות, גזר דין של בית המשפט קמא אינו מגלה טעות משפטית ואינו חורג באופן קיצוני מרמת הענישה הראויה. הדברים מקבלים משנה תוקף לנוכח השיהוי הרב שבהגשת כתב האישום, נתון שבית המשפט קמא נתן לו, ובצדק רב, משקל.

עוד נטען, כי יש לדחות את טענות המערערת לעניין מדיניות עריכת הסדרים מותנים. ראשית, עיון בטבלאות התיקים שהסתיימו בהסדרים מותנים מעלה כי קיימים מקרי זיוף ומרמה חמורים לא פחות מעניינו, שהסתיימו כאמור בהסדר מותנה. ההחלטה לפיה מרמה בנוגע לבחינת אמיר"ם "מוחרגת" מכלל מקרי המרמה, אינה סבירה. זאת ועוד, נטען שלא ניתן לקבל את עמדת המערערת ולפיה מקרי מרמה בנוגע לבחינות ארציות אינם עומדים בתנאי הלכת כתב. מקרים שכאלה אינם שונים באופן מהותי ממקרי מרמה אחרים, כגון של זיוף תעודות הסמכה של בעלי מקצוע - זאת לגבי התנאי הראשון בהלכת כתב; ובאשר לתנאי השני של הלכת כתב, נטען כי אין זה ראוי לדרוש נזק קונקרטי בהקשר לצעירים בתחילת דרכם, שכן הרשעה בפלילים עלולה לחסום מהמשיבות אפשרויות רבות.

נוסף על כך נטען כי המשיבות הופלו לרעה ביחס לנאשמת מס' 3 בכתב האישום של בית המשפט קמא. היא זו שקשרה בין המשיבות ואלמלא היא, לא היו העבירות באות לעולם. [נציין בהקשר זה כי באת כוח המערערת השיבה לכך וציינה כי חלקה של הנאשמת 3 הוא הקטן ביותר; גם לגביה עמדה המערערת על הרשעתה; ולכן, אי הגשת ערעור בעניינה אך מדגישה את מדיניות המערערת להגיש ערעור במקרים חריגים בלבד].

דין ומסקנות

9. לאחר שבחנו את טיעוני הצדדים ושקלנו את כלל נתוני המקרה הגענו למסקנה שיש מקום לקבל את הערעור באופן שהמשיבות תורשענה בעבירות שיוחסו להן; בעוד שלעונש יתווסף רכיב מאסר על תנאי.

10. אנו רואים עין בעין עם עיקר טענות המערערת. בשורה ארוכה של פסקי דין נקבע כי ככלל, לא ניתן "לוותר" על הרשעה במקרים כגון זה שבפנינו. הסיבה לכך היא אי קיומם של שני התנאים שבהלכת כתב.

נפנה לדוגמה לרע"פ 5949/17 אמר נ' מדינת ישראל (25.7.17); להלן ענין אמר. באותו מקרה הדומה מאד בעובדותיו למקרה שלפנינו, ניגש המבקש לבחינה באנגלית תוך התחזות לאחר ותוך שימוש בתעודות זהות מזויפת. בית המשפט השלום ובית המשפט המחוזי קבעו שלא התקיימו תנאי הלכת כתב, כאשר הודגש, בהקשר לתנאי הראשון, שחרף המלצת שירות המבחן להימנע מהרשעה, אין די בנזק ערטילאי. בית המשפט העליון דחה את בקשת רשות הערעור ואישר את הקביעות לעיל.

עוד נפנה למקרים דומים אחרים שנדונו בבית המשפט המחוזי - עפ"ג (מחוזי ירושלים) 59886-05-17 אלירז נ' מדינת ישראל (31.10.17) להלן: ענין אלירז; ע"פ (מחוזי נצרת) 49812-05-10 קדח נ' מדינת ישראל (7.9.10); עפ"ג (מחוזי חיפה) 47817-04-18 רייבי נ' מדינת ישראל (19.7.18); ועוד.

11. הדברים שנקבעו בפסיקה לעיל נכונים גם לעניינו.

כפי שנקבע לא אחת, לצורך מילוי התנאי הראשון של פגיעה חמורה בסיכויי השיקום "...על הנאשם להצביע על פגיעה קשה וקונקרטית בסיכויי שיקומו אותה יש לבסס באמצעות ראיות". רע"פ 1097/18 בצלאל נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (18.4.18), להלן - ענין בצלאל; וכן נפנה לרע"פ 7224/14 פרנסקי נ' מדינת ישראל (10.11.2014) להלן - ענין פרנסקי; ורע"פ 3589/14 לוזון נ' מדינת ישראל (10.6.2014).

בעניינה של המשיבה 1 לא ניתנה המלצת שירות המבחן לאי הרשעה מהטעם שלא הוצגו בפני שירות המבחן מסמכים המעידים על פגיעה אפשרית באורח חייה של המשיבה 1 באם תורשע; ובעניינה של המשיבה 2 אמנם הובאה המלצה אשר ניתנה על מנת "להימנע מפגיעה בעתידה ומצמצום אפשרויות התעסוקה שיהיו פתוחות בפניה

העתיד, שכן מצויה כיום בתהליך סיום התואר בתחום ההנדסה...". אלא, שכאמור בפסיקה לעיל לא די בחשש כללי מפני קושי עתידי העלול להיגרם בשל ההרשעה אלא נדרש להוכיח נזק קונקרטי וממשי, ולעמדתנו לא עמדה המשיבה 2 בנטל האמור ובהתאם איננו יכולים לקבל את המלצת שירות המבחן. בהקשר זה יצוין כי ב"כ המשיבות טענו בפנינו כי בשל גילן הצעיר של המשיבות והעובדה שטרם השתלבו בשוק העבודה, אין להן אפשרות מעשית להציג כיום ראיות לפגיעה קונקרטית בסיכוייהן להשתלב בשוק העבודה. אף נטען ביחס למשיבה 2 כי "אם היא סטודנטית למקצוע חופשי הרי זה יותר מסביר להניח שההרשעה תפגע בסיכוייה להתקבל לרוב מקומות העבודה". איננו יכולים לקבל טענה זו ונפנה בהקשר זה לעניין פרנסקי לעיל שם נקבע כי - "החובה להצביע על קיומו של נזק קונקרטי מתיישבת עם אופיו המצומצם של החרג שעינינו הימנעות מהרשעה, אשר נועד לחול אך במקרים מיוחדים בהם קיימים טיעונים כבדי משקל הנוגעים לצרכי שיקומו של הנאשם". (עוד ר' בנדון רע"פ 7109/14 סייג נ' מדינת ישראל (20.11.14)).

זאת ועוד, אימוץ טענת ב"כ המשיבות יש בו כדי להרחיב יתר על המידה את גבולות החרג לכלל אי ההרשעה ולפיכך וגם כאשר עסקינן במשיבות אשר טרם השתלבו בשוק העבודה, נדרש מהן כי יצביעו על חשש קונקרטי ומבוסס לכך שהרשעתן תפגע בסבירות גבוהה בסיכוייהן להתקבל לעבודה קונקרטית. לא די בהעלאת חשש כללי מפני צמצום אפשרויות התעסוקה שיעמדו בפני המשיבות. נפנה בהקשר זה לעניין בצלאל לעיל, שם נדחתה טענה לקיומו של חשש לנזק קונקרטי בשל הרשעה בעניינו של נאשם אשר הועסק בדואר ישראל. ובית המשפט ציין בין היתר כי "ליתרה מכך, לא הוצג כל בסיס לטענה כי גם אם יפוטל המבקש, לא יוכל להשתלב בשוק העבודה".

בנוסף לאמור לעיל בבחינת למעלה מהדרוש נוכח אי קיומו של התנאי הראשון, אנו סבורים כי גם התנאי השני הנדרש על פי הלכת כתב לא התקיים במקרה שלפנינו. מדובר במשיבות שתכננו להונות את רשויות מוסדות ההשכלה, פעלו באופן מתוכנן, תוך זיוף או סיוע לזיוף תעודת זהות וביצוע עבירות מרמה אחרות, כפי שפורט לעיל. קשה להגיע למסקנה שנסיונות ביצוע העבירות מאפשרות לוותר על הרשעה מבלי לפגוע בשיקולי הענישה ובהקשר זה נציין כי לעמדתנו ובדומה לעניין אמר, זיוף תעודת הזהות מהווה נסיבה מחמירה שלא ניתן שלא לתת לה את המשקל הנדרש בשאלת הימנעות מהרשעה.

12. נתנו דעתנו ליתר טיעוני המשיבות.

לעניין אפלייתן לעומת חשודים אחרים שתיקיהם הסתיימו בהסדרים מותנים, בית המשפט קמא לא הפנה לאותם מקרים אך יש להניח כי מדובר ב 3 המקרים אליהם הפנתה המערערת. טיעוני המערערת בהקשר זה מקובלים עלינו. התערבות במדיניות התביעה בהקשר זה תיעשה במקרים חריגים ביותר, והמקרה שלפנינו אינו נמנה עליהם (ור' בהקשר זה עניין רפי רותם שהוזכר לעיל וכן עניין רייבי לעיל, שם נדונה טענה דומה). זאת ועוד, מספרם הקטן של המקרים אליהם הפנו המשיבות גם אינו יכול ללמד על מדיניות של ממש. נפנה בנדון לע"פ 6328/12 מדינת ישראל נ' פרץ (10.9.13), שם נקבע בהקשר דומה כי: "נראה, כי על הנאשם להראות, כי לאורך זמן ובאופן שיטתי (או קרוב לכך) קיבלו הרשויות המינהליות במקרים דומים החלטות שונות מאלה שנתקבלו במקרה שלו".

לעניין טענת השיהוי נעיר כי אכן יש ליתן לכך משקל, אך בנסיבות העניין הדבר ייעשה לעניין העונש. נפנה לכך כי גם בעניין אלירז אליו הפנינו לעיל, הועלתה טענת שיהוי ובית המשפט קבע שאין בכך להצדיק הימנעות מהרשעה. זו כאמור גם עמדתנו.

גם הניסיון להסתמך על אי הגשת הערעור בעניינה של הנאשמת 3, דינו להידחות. המערערת עתרה בבית המשפט קמא (גם) להרשעת הנאשמת 3. אי הגשת הערעור בעניינה אינו יכול ללמד על הסכמתה העקרונית של המערערת לאי הרשעה במקרים שכאלה, אלא לכל היותר יש בכך כדי ללמד כי המערערת בוחרת בקפידה מבחינה עניינית את המקרים המובהקים לטעמה המצדיקים ערעור. המערערת הצביעה על שוני ענייני בין המשיבות לבין הנאשמת 3, ומדובר לטעמנו בהבחנה במקומה.

13. המערערת סברה שיש להרשיע את המשיבות תוך החזרת הדיון לבית המשפט קמא לגזירת הדין. אנו סבורים שאין מקום לכך. המשיבות כבר החלו בביצוע השל"צ; נתוניהן חיוביים; וכאמור הפנינו לשיהוי הרלוונטי לעניין העונש. שקלול כלל הנתונים מוליך למסקנה שניתן להסתפק ברכיב השל"צ שהוטל בבית המשפט קמא בתוספת של מאסר מתון על תנאי.

14. סוף דבר, הערעור מתקבל במובן זה שהמשיבות תורשענה בעבירות שיוחסו להן. בנוסף לשל"צ שהוטל בבית המשפט קמא, יתווסף מאסר על תנאי ולפיו - תידון כל אחת מהמשיבות למאסר לתקופה של 2 חודשים, על תנאי למשך שנתיים מהיום והתנאי הוא שלא תעבור עבירה לפי סימן ו' לפרק י"א לחוק העונשין, תשל"ז-1977 (עבירות מרמה).

15. המזכירות תשלח עותק מפסק הדין לשירות המבחן.

ניתן היום, כ"ד תמוז תש"פ, 16 יולי 2020, בנוכחות הצדדים.

ש. מנדלבום, שופט

ג. ציגלר, שופטת

י. ליפשיץ, שופט
[אב"ד]